

Տարեկան 10 րուբլի, քիչ ամբարձ 6 րուբլի, երկու ամբարձ 3 ր. 50 կ. ամբարձ 1 ր., հատուկ 5 կ. Բաժանորդ գրուած են Թիֆլիսում միայն խմբագրատանը:

Խմբագրութեան հասցէն՝ Тифлисъ. Редація „Норъ-Даръ“ գրած Tiflis Rédaction „Nor-Dar“.

Խմբագրութիւնը բաց է ամէն օր (բացի տօն օրերէն) ժամը 9-ից մինչև 2-ը: Յայտարարութիւններ ընդունուած են տօնն լրագրութեան ծախսարութիւններէ բաժին 3 կ., թիկնամբերի համար կրկնապատիկ:

Վ. Ա. Թ.

Հինգշաբթի, Փետր. 13-ին

ՀԱՅ ԳԵՐԱՆՈՒՆԵՐԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ի ՆՊԱՍՏ

Պ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

Կրկնապատիկ

ՕՏԱՐՆԵՐ

Կամ. 2 գործ. հեղ. Ի. Պետրոսեանի, թարգ. Յ. Տէր-Պետրոսեանի. Սկիզբն է 8 ժամին:

(718) 2-2

ԲՈՎԱՆԴԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Առաջին օրը. — Ամենը մտածուածները Ա. Պոլեյի հարցապնդումը: Թարգման գործերի շարքը: Անցքերը Գրեկուսի: Իմ յուշատետրից: Քրոնիկան — Լուսինը: Բազուի հայոց Մարգ. Բոլ. ժողովը: Թիֆլիսի քաղաքը: Իմ յուշատետրից: Բաժանորդ գրուած են Թիֆլիսում միայն խմբագրատանը: Բաժանորդ գրուած են Թիֆլիսում միայն խմբագրատանը: Բաժանորդ գրուած են Թիֆլիսում միայն խմբագրատանը:

Թիֆլիս, 12 փետրուարի 1897 թ.

ԱՄԵՐԻԿԱՆ ՄՏՈՒՆՈՒՆԵՐԻ

Ա.

Եկեղեցին ժողովրդի կեանքի և մարդկանց յարաբերութիւնների մէջ մեծ և վճռական տեղ է բռնում: Այդ պատճառով էլ ծաղկում են խնդիրներ, որոնց լուծումը կախուած է եկեղեցուց և որոնց աջակցութեամբ իւր հետեւողներով բարեբար ներգործութիւն ունեն հաստատեցանքների կեանքի և փոխադարձ յարաբերութեան վրայ:

Մինչև օրս հասի և հասի, ամուսնալուծութեան, այսինքն, այսպէս անուանած, աղանաղանի խնդիրները հայերի համար դեռ մի արտաւան չեն ստացել, այն ինչ զբաղւած լինողները, որոնց առջ է բերել կեանքը, մեր նորագոյն կեանքը:

Մէկի համար ամուսնալուծութեան աղանաղան տեղում չհաս է, միւսի համար մօտիկ աղանաղանը հաս է:

Ինչպէս միւս արեւելեան եկեղեցիները, նոյնպէս և Հայաստանեայց եկեղեցին ամուսնալուծութեան գործը ուրիշ և ոչ մի կապակցութիւն կնոջ և տղամարդու միջև՝ օրինակաւ չէ ճանաչում և այդ պատճառով եկեղեցին յաջորդաբար վարժուած լի աղանաղաններն եկեղեցական կարգով չէ թաղում և կան կաթողիկոսական կոնգրանիս այդ մասին: Բայց մենք տեսնում ենք, որ նման դէպքերում Գիրակոսի թագաւան վրայ տանական բաճանաւներ են վնաս, կարծէք թէ մրցանակ լինի նշանակուած, իսկ Մարտիրոսի թագաւան կարգը կտարաբոյժ մի բաճանայ, այն մի բաճանայ անգամ:

չէ համաձայնում, չեայտ հարաբերութեան տղաներին, ծնողներին պապաւաններին, թէ չեմք աղանաղան լինի:

Անգլիկան հետ և անարդարութիւն:

Եկեղեցին պատարարում է անձնապաշտներին, բայց մի կեղեցիկ այդպիսիներին վերջերս առանձին չբով է թաղում:

Մի կին բան տարի շարունակ տանջում է իւր անօրէն ամուսնու ձեռքում և նրանից չի կարողանում ազատուիլ. մի տղամարդ իւր կրկնապատիկ կարողանում ազատուիլ, թէպէտ այդ կինը վաղուց նրան թողել է, որովհետեւ, հո, որովհետեւ եկեղեցին դրանց միտքով է... իսկ միևնույն ժամանակ տեսնում ենք, որ երէկ պատկուց գոյրը, այսօր արդէն բաժանուած է. երկու կողմն էլ արդար են, երկու կողմն էլ նորից ամուսնացել են. արդէն մէկը իւր ուղած մարդն է գտել, միւսն իւր ուղած կնոջը:

Այս ամենը մէջ ենք բերում միմիայն նրա համար, որպէսզի տեսնենք թէ կար մի օրէնք կայ, այդ օրէնքն ամենի համար էլ մէկ պատկուց է պիտի ունենայ և թէ այդ օրէնքն եկեղեցին պէտք է խոտի պահպանէ:

Իսկ եթէ օրէնքը հնացել է, անյարմար է, պէտք է այդ օրէնքը օրինական ճանապարհով վերացնել և նոր փոխարէն նոր ճանապարհով նորը մտցնել և ընդհանուր յայտնի կացուցանել:

Նոր օրէնքը ինչպան էլ որ անսովոր և օտարոտի թուայ սկզբում, երբ օրինական ճանապարհով արդէն ընդունուած է և ամենքն էլ հաստատապէս եկեղեցուում են նրան, դա միայն բարեբար ազդեցութիւն կունենայ և եկեղեցու նշանակութիւնը բարձր կընայ հաստատեցանքների համար:

Դրա հակառակ, երբ օրէնքը կայ, չի կատարում և դեռ նրա հակառակն է գործում, երբ օրէնքի տեղ կամայականութիւն է թաղուում, երբ օրէնքի առաջ նման դէպքում հաստատութիւն չկայ, այն ժամանակ եկեղեցու հեղինակութիւնը նուազում է, որ ցանկաւ չէ ամենին. հաստատեցանքների մէջ մտքերի շփոթութիւն է ընկնում, արտերը անբարոյականանում են, ժողովուրդը պայծառութեամբ է:

Եկեղեցին, որ հաստատեցանքների խղճի մարդութեան վրայ պարտաւոր է հոգի, ինքն է վրդովում մարդկանց խղճը, վերադարձնում խղճին հաստատեցանքի արտի խորումն իսկ գոյութիւն ունեցող ար-

դարութեան զգացումը: Իսկ միւս խղճիները... Իրանց մասին յետոյ:

ԿՈՂԵՆԻ ՀՈՐԾՈՒՄԻՄԸ

«Ռուս. գործ»-ը Պարիզից, փետրուարի 11-ից հետադարձ է. որ Փրանսիական պատգամաւորների ժողովում արդէն տեղի է ունեցել պ. Պոլեյի հարցապնդումը, որի մասին մեր ընթերցողներն արդէն բաւականաչափ նախնական տեղեկութիւններ ունեն մեր թղթակցից աղանաղան պ. Ս. Սապա-Պիլեանի ընդարձակ նամակներից:

Ահա «Ռուս. գործ»-ի մասին հետադարձը:

«Պատգամաւորների ժողով» ներկայ է ժողովրդի հոծ բազմութիւն: Խիստ կենդանութիւն է տիրում: Ազգայնական կուսակցութեան անդամ Պոլեյը հարցապնդում է արեւելեան գործերի մասին: Ճառախօսը գանգատում է, որ «Երկրի գիրքը» հայոց գործերի մասին ուշացել է և թէ նրա մէջ շատ բան է պակաս: Մանրագրերն քննադատելով «Երկրի գիրք» բովանդակութիւնը, Պոլեյն խօսում է Հայաստանում և Պ. Պոլեյն եղած կոտորածների մասին և պնդում է, թէ անհրաժեշտ է մտցնել պատգամաւորների պահանջած ռեֆորմները: Գրեկուսի վերաբերմամբ Պոլեյը նկատում է, որ Գրեկուսի Թիւրքիայի վերաբարձեցնել անհրաժեշտ է, թէ կոտորածները վերականգնել, այն ժամանակ թափուած արեւան պատգամաւորութիւնն կրկին եւրոպայի վրայ Ռեֆորմներն անհրաժեշտ են: Փրանսիան պէտք է եւանդ ջոյց տայ եկեղեցու խնդիրներին, պիտի դիմէ բռնի միջոցներին (Ծախաւորութիւններ): «Հաստատեցանքների գործերի մասին եղած հարցապնդումը պատգամաւորների մի ճառով Հայաստանի պատգամաւորութեան գեղարուեստի հաստատութիւն գտաւ 413 ձայնով բնդէմ 83-ի»:

ԹԻՔԱՅԻՆ ԳՈՐԾՆԵՐԻ ԶԻՈՐԶԸ (Հնար-Դարձի թղթակցից-աշխատակցից)

ԺԱՆՆԱՅԻՆ

Պ. Պոլեյն ընկերակցող պ. Թիւրքիայի շարքը ներքին խնդիրն է պատկանում: Առաջ ազգայնական էր, հաստատաւորութեան կառավարութեան ամբարձումը տեսնելով մի կարգ պատգամաւորների կայսրութեան կամ թագաւորութեան վերահաստատութեան գաղափարը թողնել և հաստատաւորութեան ընդունեցին իրեն օրինական կառավարութիւն, առանց սակայն ներկայ հաստատաւորութեան քաղաքական հաստատութիւններն ընդունելու: Յարող պատգամաւորներն ընդգէմ են մասնաւորապէս ընդհանուր դիմադրանքներն «Ռեֆորմ» և զգուշական աշխատակցանց ման գրութեան: Պոլեյն օր կաթողիկոսի կրօնը պետական կրօն լինելու: Պ. Թիւրքիայից ձեռնհաս պետական անձն է նկատուած արտաքին խնդիրների մէջ, նա առանձին հեղինակութիւն ունի գաղթականական հարցերում: Հայկական խնդրին բաւականին ուշադրութեամբ ենք ի նուրի, մանաւանդ «Correspondant» կարեւոր հանդիսի մէջ: Այս յո-

դածները, թէ և թերութիւնից զերծ չեն, բայց այնուամենայնիւ շատ ճարպիկ կերպով բացատրում են արտաքին խնդիրները: Պատգամաւորութիւնը, տարածականութիւնը, ֆակտորները և Փրանսիայի տատանողական անհամակրելի ուղղութիւնը — «Երկրի», կուսակցական խնդիրներն այնքան կըրթո ընտելութիւն ունեն մեզանում, որ մարդ շատ անգամ իւր ուղղամտութիւնը կորցնում է առանց գիտակցի լինելու իւր սխալին: Գուրէի գիտակց, թէ ձեռն հայրենակիցներն ինչ կարծիք ունեն պ. Հայաստանի և մեր արտաքին քաղաքականութեան վրայ:

— Նոյնը, ինչ որ դուք, պ. պատգամաւոր: Փրանսիան իրեն առանձին անձնաւորութիւն գոյութիւն չունի, զէթ մենք այդպէս ենք կարծում: Ամեն ինչ մեզ մօտեցնում է Փրանսիային, բայց և ամեն ինչ միացած մեզ յետո է մղում: Բայց մենք համոզուած ենք, որ Փրանսիան այդ գիրքը չէր բռնել, եթէ ժողովուրդը գործերին ի մօտոյ տեղեկ լինէր: Այս երկրի մէջ մի բաւականին զօրեղ խմբակ կայ որ ամեն ինչ ծածկում և ուրիշ գոյներով է ջոյց տալիս: Այս էր իմ պատասխանս օրանից միջանի օր առաջ, պ. Դեյաֆոսին այցելած ժամանակին:

— Ենթ համար մեծ ցաւ է, որ ձերոնք այդ կարծիքն ունեն մեզ վրայ, թէ և ուղիղ է այդ կարծիքը: Ի հարկէ նոյն կարծիքն ունեն արեւելեան և ուրիշ ազգերը: Մեր դարեւոր աւանդութիւնները ոչնչանում են: Ահա հաստատաւորութեան արդիւնքը: Բայց շուտով կրեւորուենք:

Պ. Թիւրքիայից շարքը ներքին խնդիրն է, որ ընկերակցողներն է պ. Պոլեյին: Յոյս կայ որ ուրիշ պատգամաւորներ էլ մասնակցեն վիճաբանութեան Բուրբոնների պալատում:

Տեղեւոր ուսանողական մասնաժողովը արդէն կարեւոր եղած վաւերացիւթեքը թարգմանել և յարգելի պատգամաւորներին է լսնեցնել: Անցեալ նոյեմբերի 3-ից մինչև այժմ կատարուած բոլոր անցքերը մի առ մի արձանագրուած են:

ՆԵՐՈՒՄ

Թրքական կառավարութեան արտասահմանեան պաշտօնեաները իրենց վերջին շունչի մէջն են: Այլիս գրած չկայ: Ամեն որ իւր սե օրն է ողորում: Սրանից միջանի օր առաջ, Պարիզի թրքաց ղեկաւոր Միւրիքը բէյը ուրիշ հնարք չգտնելով, իւր ունեցած ափսոսանքները, մատանիները դրաւ զրեց դրած ձեռք բերելու համար: Այդ դրամը հատու էլ ինչ ճար: — Դրամ չկայ, ուստի իւր «Երկր»-ի սիւնը մնաւ բարեւ տեսնել իրենց «Երկր»-ի թրքաց ղեկաւորները, Բուրբոնները, Զիա փաշան և Թէֆիկ բէյը: Երկրիւն, Առաջինը օսմանեան աշխատակալ պարլամենտի Երեսօղակին պատգամաւորն է, իսկ երկրորդը հրէայ վաճառական: Հայերը ծղզղի պալատից արտաքինութեան յետոյ, այս ջնուրը կարողացել

է համարել առանձին պատգամաւորներ գրաւել: Թէ և Զիա փաշան «Times»-ի վիեննայի թղթակցին ասած էր, որ իրենք պատուիրակութեան նպատակով չեն գնում Եւրոպա, բայց այդ սխալ է: Թէ և իրենք առաջուց գիտեն իրենց ձեռնարկութեան ապարդիւն լինելը, վաւեր իրենց առաջարկութեան լրջութեան վրայ ծիծաղողը առաջին անգամ իրենք են լինում: Այնուամենայնիւ նրանք նպատակ ունեն շարունակաբար համոզելու, որ սուլթանի քաղաքականութեան դէմ յարձակած միջոցին, զէթ խիտ բաւեր չզործածեն դէպի խալիֆը:

Պատգամաւորներն իրենց չէզոք են ներկայացնում, ոչ սուլթանի կուսակցութեան պատկանող, և ոչ էլ «Երկր»-տասարդ: Ներքին նրանք միջնորդներ են, ուրիշ ոչինչ: Սուլթանական պատգամաւորները մեծ հաւատ չունեն իրենց գործի յաջողութեան վրայ, մինչև այժմ իրենց ձեռնարկութիւնները պարապ տեսնաւ: Պարապ էլ պիտի լինին, իրենց կարծիքով, և արաք աւելի խելօք են դատում, բան Օրմանեանի պատուիրակը, վաւեր սուլթանը ոչ մի զիջում չի ուղարկում անկէ, նոյնիսկ մամուլի ազատութիւն տալ չի ուղարկում:

«Երկր» է ասել «Երկր»-տասարդ-ներին ազատ էք, երկիր վերադարձէք, լաւ պաշտօններ կըտանաւ: Բայց երբ հարցնում են թէ ինչ երաշխաւորութիւն, այն ժամանակ պատասխանը յարց և համոզեցուցիչ չի լինում:

Գրեկուսի խռովութեանց մասին նրանք ասում են, որ սուլթանը մեղաւոր չէ, այլ իւր շրջապատողները:

Այդ թուրքերը մոռանում են որ իւր շրջապատողները որոշողը ինքր սուլթանն է:

Այսպէս, դրանց կարծիքով Գրեկուսի մօտ երկու երրորդ մասը պատկանում է մահմեդականներին, որոնք այդ պատճառով չեն ուղարկում օրհնէն Յունաստանին տեսնել: Այդ առաջ ունենալով, որ այդ մահմեդականներէ շատերը յունական ծագումն ունեն, ուստի հասկանալի է թէ գիտե քաղաքը որքան բարկ կըլինի:

Փրանսիայի քաղաքականութեան վաւեր, մեր քաղաքագէտ պատգամաւորները կարծում են, որ Փրանսիան պաշտպանում է սուլթանին, մի բան, որ պատապարտելի է: Փրանսիան իւր ազդեցութիւնը բոլորովին կորցրել է, Ռուսիայի հայեցանքները յայտնի են, Փրանսիայի խոնարհած գիրքը, նրան բոլորովին անսպասելի կը դարձնէ: Մենք սիրում ենք Փրանսիան, որովհետեւ նրան ենք պարտական գիտութիւնը, դրականութիւնը, քաղաքակրթութիւնը, բայց Փրանսիայի հետեւած ընթացքը որդալի է, վաւեր նա երկերեսանի է դարձած: Թուրքերը իրենց այս կարծիքը յայտնած են «La Patrie» հայրենամուլ թերթի աշխատակցին: Հիւրասիրութիւն կան օրէնքից հետեւալ չուղելով, նրանք իրենց կարծիքները վերապահել են, որ ազատ Անգլիայում անեն:

Սուլթանի այս պատուիրակութիւնը, նոյնքան յաջողութիւն կունենայ, որքան որ ունեցաւ Օրմանեանին:

Ս. Սապա-Պիլեան:

Գրեկ, 13 փետ. (ն. ա.)

—Քանի տարի է, որ ծառայում էք։
—Քանի երկու տարի, պատասխանում է ծերունի պաշտօնականը։
—Որքան էք ստանում...
—Ամիսը երեք ոսկի... երեք տարի ձեր համ ծառայել, երեք տարի մեկ ոսկիով, երեք տարի 1½-ով, երեք տարի 1½-ով, երեք տարի 1½-ով, երեք տարի 2-ով, երեք տարի 2½-ով, այս էլ չորսուրդ տարին է, որ երեք ոսկի համ ստանում չնորհիվ վեհափառ սուլթանին։
—Ի հարկէ ընտանիք ունե՞ք։
—Ութ հոգուց բաղկացած։
—Բայց երեք ոսկին միմիայն ձեզ չի բաւականացնո՞ւմ։
—Չնորհիվ վեհափառ սուլթանի գահազան մարզկանց խառն է փառաւոր էլ ենք առնում։
—Օրինակ, ինչպիսի մարզկանցից...
—Ահա ձեզ նման է ֆէյզինիցի...
Գուր ռուզում էլիք լրագիր հրատարակելով...
—Այդ դուք մորտեղից գիտէք։
—Հմբ... դա մեզ կըլերաբերի. ես գիտեմ նոյնպէս, որ Զապիթի նազըրին (ստեղծ. մինիստր) ձեզ մերժեց. դուք դիմեցիք սուլթանին. նա էլ մերժեց... Բայց եթէ ինձ դիմած լինէք, թերթը հրատարակելու հրամանն այժմ ձեռք ծոցում կըլինէր։
—Այժմ միթէ չէք կարող այդ բարիքն անել ինձ։
—Մի քիչ դժուար է, բայց անկարելի չէ...
—Ես պատրաստ եմ վարձատրելու ձեզ, ուրախութեամբ ասում է երկրորդ թուրքը և նրա բուն է գնում մի հատ հինգ ռուբլիոց։
—Այս ղեղնիկներից ինն հատ էլ կը ստանաք ինձինք։
—Վայն է եթ մի երկրորդ խնդրադիր ղեկէք. մի մոռանաք։
Երկրորդ թուրքը լաւ իմանալով, որ իւր հայրենիքում կաշառով միայն կարելի է ամեն բան անել, ամենին չի կասկածում ծերունի պաշտօնէի մասին։
Եւ աստիկանութեան մինիստրից ու սուլթանից մերժուած թերթի հրամանագիրը ստանում է մի-երկու շաբթից յետոյ։
—Եւ թերթը լոյս տեսնւ, հարցրեց պ. Բն։
—Ի հարկէ լոյս տեսաւ, պատասխանեց պ. Վն. սակայն բոլորովին այլ պատճառներով «Ազատ Թուրք»-ի երկրորդ թուրքը հրատարակելու փախաւ Լոնդոն։
Հատերի համար սա մի անհաստատի գէպ է, բայց ամեն մի պոլսեցի ձեզ կըրտասարգ էր, որ պնում էր իւր սիրեցեալի կըրտասարգ ողբալով։
Բոլոր ծառաները հարցաքննուեցան և պատուէր ստացան, որ ոչ որի ոչինչ չասեն. ոչ որ մի կասկածելի բան չէր տեսնու։
Բայց հանրիկտը իւր սենեակում փախուած շարունակ արտասուք էր թափում։ Հարկաւոր էր նրան էլ հարցաքննել։
Հենց թունաւորման առաջին քառի վրայ նա ուշաթափ գետին փռուեց, շատ կծուարութեամբ ուշաբերուեց։ Քննիչը ջննում էր, բայց երկշտութեամբ. հանրիկտը մեքենաբար միայն այս էր կրկնում։
—Սոսկալի բան... չեմ իմանում։
Սակայն ծերունի սպասաւորը որ թախաւորման մասին առաջին կասկածն էր յայտնել, մի անգամ թղթի կտոր բերեց, որ աւելածոյրի մէջն էր գտել։
—Գարն, սա լին է, կարծես սպիտակ բամ կայ այս թղթի վրայ։
—Լաւ, ինձ տուր։
Թղթը տարալուծեցին և արտնիկ բաղադրութիւն երեւաց մէջը։ Սա արգէն մի փաստ էր ոճիւր գործած լինելուն համար։ Թուղթը Մարիամի Ամին աղօթագրքի մի թերթն էր... ամբողջ

կարող է պատմել սրանից աւելի խառնակութեամբի բաներ առանց չափազանցութեան։
Գ. Վն, որ թղթակցի պաշտօնով ճանապարհորդել է ամբողջ Թիւրքիայում, որ հասել է մինչև Աքիա, Մէկկա և այլ հեռաւոր տեղեր, — պատմեց մի քանի ուրիշ կուրիոզներ մասին էլ, որոնք թողնում եմ յաջորդ անգամին։
Mars.
Ք Ր Ո Ն Ի Կ Ո Ն
Հարաթ, փետրուարի 15-ին, «Թիֆլիսի ժողովարանում» մի կոնցերտ տեղի կունենայ Հայոց Հրատարակչական Ընկերութեան օգտին։
Թիֆլիսի քաղաքային խորհրդի փետրուարի 10-ի նիստին որոշուեցաւ յատկացնել 600 ռ. քաղաքի շրջակայքի մարզութեան վրայ հսկող առողջապահական երկու խմբի շրջակայքի և 1,400 ռ. հակաժանտախտային շինուկ բերել տալու համար։
Կառավարչական շրջաններում հարց է յարուցւում, ինչպէս կարող եմ ենք մայրաքաղաքի թերթերում, արգելելու բոլոր հրէաներին, առանց բացառութեան, նոյն իսկ բարձրագոյն կրթական հաստատութիւններից մրցանակագիր ու արտօնագիր ունեցողներին, բնակուելու Միւրիում։ Այս որոշումը ղրկւում է 40 ական թուականների օրէնքից, որով անպայման արգելւում է հրէաներին բնակութիւն հաստատել Միւրիում։
Մենք իմանում ենք, որ Թիֆլիսի գործակաւարների փոխադարձ օգնութեան ընկերութեան նոր կանոնադրութեան ծրագիր կազմելու համար ընտրուած մասնագործը, ձեռքի տակ ունենալով շատ քաղաքներում հաստատուած գործակաւարների ընկերութեանց կանոնադրութիւններ, փետրուարի 12-ից սկսել է իւր պարագմունքը. ծրագրելու պատրաստ կըլինի մարաւանի կիսին։
Բորչալուի գաւառի Վարպէտովսկի գիւղում կանուած ուսումնարանը, «Նով. Ար. Ի» անունով, մագդալենի ին կայ փոխելու կաթնամանուսական ուսումնարանի, որի համար երկրագործութեան մինիստրութիւնն ուզում է յատկացնել 164 դեքտարին մարզագետին։
Մունը խուզարկեցին. գիրքը չգտնուեց։ Արդէն ամբողջ քաղաքը խռովում էր սիկկին Ն. Ի. Ի տան մէջ կապարուած դէպքերի մասին, և գաւառական գաղափարութիւն էր տալիս գործին, որպէս զի այդ գրոյցներին վերջ տայ։
Մտաւորական գործն անհետեւեց թողնել. ոչինչ չէին գտել։ Քաղաքի ոչ մի դեղատոն կամ նպարավաճառ արտնիկ չէր ծախած այդ տան անգամներին։
Գ.
Յաջորդ տարին պ. Ք. Ն. ամուսնացաւ հանրիկտի հետ։ Գաւառական միջոցաւ ընտանիքի անգամներին, ինքն էլ էր միջնորդուել և, կամաց-կամաց նորաւոր աղջկայ հոգու մէջ տարել էր նախկին խաղաղութիւնը. ժողովուրդ երեւաց նրա շրթունքների վրայ։ Եւ սքանչելի կին դարձաւ, — անձուէր, եռանդաւոր, Ք. Ն. երջանակութիւնը բոլորի խօսակցութեան նիւթն էր դարձել։
Երկու տարի անցաւ այսպէս։
Մի երեխայ ունէին, վարդագոյն թշնու մի հրեշտակ, որին սակայն մայրն անկարող լինելով դիմելու, գեղջիկուհի էին հրաւիրել, որ իւր մայրենի երգերի օրօրով քնացնում էր նրան։
Մի երեխայ, երբ Ք. Ն. իւր կնոջ հետ բարեկամի տանը ընթերթի էր մնացել,

Խաղողի այգիները ֆիլոքսերայից դարձանելու համար գործածուող նիւթերի համար Թիւրքիայի գաւառում պահեստներ պիտի չինուեն։
Երկրագործութեան մինիստրութեան պաշտօնէս պ. Մեյիք-Սարգսեանը Պետերբուրգի աշխարհագրական ընկերութեան մէջ փետրուարի 5-ին մի դեկուցում է կարգացել Մուրադի դաշտի մասին։
«Գետ. Վեդ. Զ.»-ին հաղորդում են, որ Նորէլ եղբայրների ընկերութեանը չի աջակցել Աղեւսայի կերտինի վաճառանոցն իբրեւ մենաշնորհ դարձնալ իւր ձեռքում ունենալ։ Մանթաշեանի Քաղաւում և Բաթումում ունեցած նախկինայարանների և շոգենակի կապալառու Վարչաւսու հետ այդ մասին եղած բանակցութիւնները բացասական հետեւանքներ են ունեցել։ Այդ բանը ահա-գին նշանակութիւն ունի մտնող հաւատարմի Ռուսիայի համար, որովհետեւ Աղեւսայի վաճառանոցը Նորէլի մենաշնորհը ազատուելով, կերտինն անպայման կերպով պիտի ծախանայ։
Պետերբուրգի նահանգի գործարանատէրերը, ինչպէս հաղորդում են մայրաքաղաքի թերթերը, մի համակրելի միտք են յղացել — կազմել «Մանկական ֆոնդ», որի տոկոսներով խնամուել են աշխատաւոր չքաւոր կանանց և նրանց ծովեր երկխաներին։ Գործարանատէրերը այդ մարդասէր միտքը յղացել են, ի նկատի առնելով այն թշուառներին, որի մէջ սնում են նորածին երեխաները։ Վերջիններս մեծ մասամբ նիւար ու հիւանդոտ են լինում և այդ այն պատճառով, որ մայրերը չըբաւար լինելով անկարող են լինում նրանց բնաւար սնուելու մատակարարելու։ Որքան էլ չնչին լինի այդ ֆոնդի տուած տոկոսը, այնուամենայնիւ դէթ փոքր մասամբ կազատի ծովեր երեխաներին նրանց սպաւնացող չարիքից։
Ռուսահայաստանի մանկեղանկանից միջանիւր, վերջերս, իրենց որդոց կրթութեան ուղարկում էին Գ. Գուրի թերթական ղարդոցները, առանց պատշաճաւոր կարգերի ի նկատի առնելու։ Այնինչ 1876 թ. հրատարակուած օրինակները պահանջում է, որ այդ ուսանողները իրենց կրթութիւնը ստանալու են Ռուսիայում և միայն շատ յարգելի հանգամանքներում կարելի է զանց առնել այդ օրէնքը և այն էլ բարձրագոյն թոյլտուութիւնն ստանալով։ Մայրաքաղաքի թերթերը հաղորդելով այս լուրը, աւելացնում են, որ

կարգադրուած է խիստ հետեւ պահպանելու վերոյիշեալ օրէնքի գործադրութիւնը։
Կովկասում ուղղափառութիւնը տարածող ընկերութիւնը 5,000 ռ. է նշանակել ընկերութեան իւրաքանչիւր եկեղեցուն կից փոքրիկ գրադարաններ բանալու հոստերէն և վրացերէն կրօնական-բարոյական գրքերի համար։
Երկրագործութեան մինիստրութեան գլխաւոր հոգեւոր մինն էլ բաժնակի մշակման գործացնելն է։ Անգրկովկասում այդ բոյսի գործացումը պէտք է ասել հաստատ հիմքերի վրայ է դրւած. այնտեղ կան արդէն օրինակելի արտեր, որոնք յաջող հետեւներ են խոտտանում։ Ներկայումս մինիստրութիւնը գործուած է այդ բոյսի գործացումը տեսնել և Անգրկովկասի երկրում, որի համար էլ Մերկի շրջակայքում հիմնում է օրինակելի արտեր, ուղղակիով գործին հմուտ անձեր տեղական ժողովրդին ծանօթացնելու մը շակման գործի հետ։ Ձեռք առած այս բոյսի միջոցները յոյս են տալիս, որ մօտիկ ապագայում հոստական բաժնակի իւր առատութեամբ և լաւ յատկութեամբ կարող է մրցել արդիւնաբերական կեղծոններում արեւմտեցիկ ներմուծուող բաժնակի հետ։
Երկրագործութեան և պետական կառավարների մինիստրութիւնը որոշել է Խերսոնի նահանգի հրէական օրէնքի վաճառութիւնը հիմնել ղրկատնտեսական ուսումնարան։ Վարժացի հոգը, 200 դեքտարին տարածութեամբ, նուիրում է յիշել մինիստրութիւնը, իսկ գաղտնի ծախսերը հոգալու են այն գումարներից, որ ստացւում են Խերսոնի նահանգի հրէական գաղութներէից։
Պետերբուրգի և Մոսկուայի գործարանատէրերը, ի նկատի առնելով հասկացող ու հմուտ արհեստագէտներ ունենալու կարելը, մտածել են գործարաններին կից հիմնել արհեստաւորների դպրոցներ։ Այդ միտքը արժարծեցին նախ Մոսկուայի գործարանատէրերը, որոնց հետեւեցին Պետերբուրգի նրանց եղբայրները։ Թէէ ուշ, բայց վերջապէս հասկացան, որ գործարաններին կից հիմնուող արհեստաւորների դպրոցները ահագին ծառայութիւն կանեն՝ արհեստաւորների երեխաներին ազատելով այն միջնորդութիւն, որ վաղածամ վարժուում էր նրանց մանուկ սիրտն ու հոգին։
Կովկաս թերթն էր։
Նոյն միջոցին դուռը բացուեց և Հանրիկտը խնդաղէմ ներս մտաւ. այնքան այլայլած էր ամուսինը, որ նա չիթթուեց։
—Այս գիւրքը, հանրիկտ... ինչ գիրք է սա... այս թերթը։
Մի խուլ ճիշ լուեց և հանրիկտը մատակ աւելուի նման վրայ խոյացաւ ամուսնու ձեռքից գիրքը յափշտակելու համար։
—Թշուառական, ուրեմն դու էիր, — աղաղակեց նա։
Նորաւոր կինն ուզեց բողբոջել, բայց յետոյ միտքը փոխեց և ծնական վրայ ընկած ամեն բան խոտովանուեց — իւր նախանձը, իւր մոլի տարփառը, իւր սէրը, որ ամեն բանից զօրաւոր էր, և, ամուսնու յաւառ լուծութիւնից խոնջացած, լուեց առանց իսկ իւր խղի խայթել ինչու։
—Թշուառական, քննիչի առաջ է խօսած, կորած ես։
—Գործած եմ... ո՛հ...
Եւ ցնորուածի նման սենեակից դուրս վաղեց և անթիշապէս, մանուկը գրկած, ներս մտաւ նորից։
Սարսափելի տեսարան էր այդ։
Դատարարը ձեռները պայտարում էր և

Պետերբուրգ-Վեննայի և Պետերբուրգ-Բեռլինի միջև Վարչաւի վրայով հեռագրական դարձաւ մի գիծ պիտի անցկացնուի։
ԲԱՆՈՒԻ ՀԱՅՈՑ ՄՈՐԴՈՍԻՐԱԿԱՆ ԸՆԳԵՐՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ ՆԻՍՏԵՐԸ
Վ. Ե. Բ. Բ.
Հնդհանուր ժողովի պ. նախագահը, յայտնելով, որ Հնդհանուր անուանով բաւականաչափ խնդրագրեր են ստացուել զանազան անձերից, որոնցով վերջիններս նպատակ են խնդրում, որ մանր իրենց և ոմանք էլ իրենց որդոց կրթութիւնը գահազան բարձրագոյն կամ միջնակարգ դպրոցներում շարունակուել համար, առաջարկեց կարգաւոր խնդիրները, որպէս զի ընդհանուր ժողովը իւր հայեցողութեամբ վճռի խնդրատուներից մէկին կամ միւսին բաւարարութիւն տալու կամ չտալու։ Վարչութեան ատենապետ պ. Ա. Գալստեանցը սկսում է կարգաւոր այդ խնդիրները։ Որդին նա երկու խնդիր կարգացել է ընդհանուր ժողովին վճռել էր այդ խնդրատուներին բաւականութիւն տալ, որ յանկարծ պ. Համբարձում Մեյիքեանը և միւսանի այլ պարոններ ներկայացնելով, թէ այդ ձեռք խնդիրները չի կարելի արդարութեամբ վճռել, քանի որ խնդրատուների որպիսի անձնատուութիւնը և օգնութեան օրքան արժանի լինելով ժողովականներին բոլորովին յայտնի չէ և հետեւաբար, Հնդհանուր ժողովը կարող է սխալուել, վճռելով նպատակով այնպիսիներին, որոնք իսկապէս օգնութեան կարօտ չեն, իսկ իսկապէս օգնութեան կարօտներ իւրեղիւր մեքենա, ըստ հերթին առաջիններին ազատ գումարներից նպատակ որոշած լինելու և այլևս դրամ չունենալու պատճառով, — առաջարկեցին, որ առաջիկայում այդպիսի խնդիրները թողնուի Հնդհանուր վարչութեան վարչութեան հայեցողութեանը, որը պարտաւոր է նախ մանրամասն և ճիշտ տեղեկութիւններ հաւաքել խնդրատուների վերաբերմամբ և ապա իւր ձեռքի տակ եղած բարեգործական նպատակով Հնդհանուր ժողովների կողմից նշանակուած գումարներից գահացում տալ խնդրատուներից միմիայն այնպիսիներին, որոնք, համաձայն ստացուած տեղեկութիւնների, իսկապէս արժանի և կարօտ կըլինին օգնութեան։ Ժողովը, ընդհանուրով այդ առաջարկութիւնը, վրձուեց այդ բոլոր խնդիրները, ի թիւս որոնց

